

Мукачівський державний університет
Кафедра психології
Кафедра англійської мови, літератури з методиками навчання
Мукачівська міська рада
Малопольський державний університет імені Вітольда Пілецького в м.
Освенцім
Поморська академія у Слупську

**Akademia
Pomorska
w Słupsku**

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПРОФЕСІОНАЛА У ПОСТКОВІДНОМУ ПРОСТОРИ

Збірник тез доповідей за матеріалами
Міжнародної науково-практичної конференції

Мукачево

12 – 13 т р а в н я 2 0 2 2 р.

*Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет
вченою радою Мукачівського державного університету
(протокол № 18 від «10» травня 2022 р.)*

С 11

Становлення особистості професіонала у постковідному просторі :
збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (12-13 травня 2022 р., м. Мукачєво). Мукачєво : Вид-во МДУ, 2022. 199 с

У збірнику представлено тези доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Становлення особистості професіонала у постковідному просторі». Учасниками конференції розглянуто проблеми становлення особистості професіонала у постковідному просторі з метою вироблення рекомендацій та реалізації комплексного наукового підходу щодо підвищення соціально-адаптаційних компетентностей особистості у професійній сфері; поширення проблематики прикладних досліджень у психолого-педагогічній сфері; вивчення особливостей формування та розвитку професійно значущих особистісних якостей.

Видання розраховане на науковців, педагогів, викладачів, аспірантів та студентів, які займаються науково-дослідною роботою.

Редакційна колегія:

Щербан Т.Д. – д-р психол. наук, професор (голова);

Гоблик В.В. – д-р екон. наук, професор;

Теличко Н. В. – д.пед.наук, професор

Корнієнко І.О. – д. психол. наук, професор;

Брецько І.І. – канд.психол.наук, доцент;

Воронова О.Ю. – канд. психол. наук, доцент;

Кравченко Т.М. – доктор філософії;

Бучмей І.І. – провідний фахівець кафедри психології.

Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікації.

Лосієвська О. Г., Ляшко А. О. Сімейна медіація як альтернативний спосіб вирішення суперечок.....	58
Марценюк М.О. Моделі супроводу навчання студентів з інвалідністю.....	60
Марценюк М.О., Богдан Ю.В. Дослідження рівня розвитку асертивності підлітків.....	62
Марценюк М.О., Васько Х.І. Формування психологічних чинників булінгу серед учнів підліткового віку.....	64
Марценюк М.О., Мерчук-Тарасова Ю.В. Функції і специфіка передшлюбного періоду в життєвому циклі сім'ї.....	67
Пелешенко О.В., Ільченко О.В. Селфхарм. Аутоагресивна поведінка – проблема сучасності.....	69
Подорожний В.Г., Нетичук Ю.М. теоретичний аналіз феномену відчуження у студентському віці.....	71
Прокопович Л.С. Мовне вираження емоцій у романі т. П'янкової «чужі гріхи».....	73
Столяренко О. Б., Куриця А.І. Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах сучасної сільської школи.....	75
Фенчак Л.М. Детермінанти оновлення змісту професійної підготовки майбутніх педагогів.....	77
Штих І.І., Динис А.В. Запобігання булінгу в закладах освіти: психолого – педагогічний аспект.....	79
Штих І.І., Дудаш К.М. Дослідження міжкультурної компетентності особистості: теоретичний аспект.....	81
Щербан Т.Д., Варга В.С., Кисляк Н.С. Особливості прояву тривожності у старшокласників.....	83
Щербан Т.Д., Брецько І.І., Халаїм О.А. Виникнення образи у особистості, як деструктивна форма поведінки.....	85
СЕКЦІЯ 2. ПСИХОЛОГІЧНО-СОЦІАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ	88
СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПОСТКОВІДНОМУ ПРОСТОРІ	
Алмашій І.І. Екоспрямованість в управлінні колективом.....	88
Бабатіна С.І. Особливості психологічної стійкості особистості у зрушеній системі життєздійснення.....	89
Барчі Б. В., Гичка І. А. Особливості психологічного стану здобувачів освіти в період дистанційного навчання.....	91
Барчі Б. В., Митровці В.М. Психологічний самозахист в кризових ситуаціях.....	93
Барчі Б. В., Скиба В.М. Психологічне благополуччя в період пандемії.....	95
Bidasiuk N. V. Preparing graduate students to online job interview.....	98
Воронова О.Ю., Біша Х.В., До проблеми самореалізації молоді в освітньому процесі.....	100
Галецька І. І., Кліманська М. Б., Перун М. Б., Кліманська Л. Д. Дистанційне навчання як норма реальності.....	102
Горшкова Г. В. Особистісне зростання майбутніх вчителів-логопедів у постковідному освітньому просторі.....	104
Коломієць Л. І. , Гринчак Ю. В. Емпіричні показники оптимізму осіб юнацького віку.....	106
Корнієнко І.О. Посттравматичний стресовий розлад в наслідок пандемії у медичних працівників.....	108
Моргун А.В. Завдання та принципи побудови бібліотерапевтичного процесу.....	109
Педоренко В.М. Особливості мотивації навчальної діяльності студентів у постковідний період.....	111
Пелешенко О.В., Іванова К.І. Вплив особистісної тривожності на процес адаптації у зв'язку з запровадженням дистанційного навчання під час пандемії covid-19.....	113

впевненість в собі. Даним підліткам необхідні подальші тренування для ґрунтовного оволодіння навичками асертивної поведінки.

Нами було виявлено, що узгоджений високий рівень прояву асертивності не характерний для дітей підліткового віку і навіть має незначну тенденцію до зниження у відповідності до гендерних особливостей (на 3 %). Неузгоджені середній та низький рівні прояву асертивності домінують і в цілому притаманні 82 % дівчат і 85 % хлопців, причому у дівчат переважає низький дезінтегрований рівень прояву асертивності (52% респондентів), а у хлопців – неузгоджений середній (65 % досліджуваних).

Це свідчить, що 30 % дівчат нашої вибірки мають хороші можливості до оволодіння асертивністю, але при цьому схильні дещо переоцінювати себе та бачити у кращому світлі. 52% дівчат знають про асертивність, але не часто її використовують. Вони досить часто відчують незадоволеність собою та оточуючими, що є характерним для підлітків. Але за умови бажання змін та тренування вони з легкістю можуть оволодіти та використовувати асертивну поведінку. 18% дівчат з нашої вибірки реалістично оцінюють себе та показали високий рівень асертивності, схильні до асертивної поведінки в повсякденному житті.

Із результатів отриманих від підлітків-хлопців дізнаємося, що 65% їх реалістично оцінюють себе, що є гарною базою для оволодіння навичками асертивної поведінки. Ці підлітки легко можуть керуватися патернами асертивної поведінки. 20% хлопців знають про існування асертивності, та не часто її використовують, але за наявності тренувань можуть досягнути успіхів у прояві та демонстрації впевненої поведінки. 15% хлопців потребують постійних тренувань за для досягненні результатів в оволодінні асертивністю.

З результатів нашого дослідження можна зробити висновок про існування потреби у підлітків в розвитку асертивності. Це є можливим в форматі здійснення корекційно-розвивальної роботи з ними. І найбільш популярним і ефективним методом розвитку і формування асертивної поведінки виступає тренінг, а саме тренінг асертивності, що дає величезні можливості для розвитку навичок впевненої поведінки, підвищення самооцінки, набуття навичок спілкування, вміння конструктивно розв'язувати проблеми в спеціально організованих групах. А тренер допомагає усвідомити неефективність стилю спілкування і замінити його на більш ефективний стиль.

УДК 159.9:343.63:316.613.434-053.6

МАРЦЕНЮК М.О., ВАСЬКО Х.І.
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ БУЛІНГУ СЕРЕД УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Дослідження підліткового булінгу спирається на певні психологічні постулати, які виступають в якості пояснювальних принципів агресивної поведінки дітей, своєрідності підліткової жорстокості в сучасних умовах, детермінант негативних тенденцій щодо насильства в шкільних спільнотах.

Так, дослідженнями Ю.Антоняна, Є.Самовічева, В.Оржеховської встановлено, що в підлітковому віці одним із видів негативної поведінки є агресивна поведінка, яка нерідко приймає ворожу форму (бійки, словесне приниження, бойкот, нехтування, зневага). Для окремих дітей прояв агресивних форм поведінки є формою ствердження себе в колі ровесників. Ситуація поглиблюється низьким рівнем загальної культури та нестабільністю суспільства, культури спілкування населення, міжособистими та міжгруповими конфліктами. Віковий діапазон агресивних дій зсувається в бік зменшення. З'являються все нові види негативної поведінки: підлітки беруть участь у організаціях екстремістів, співпрацюють зі злочинцями. На жаль, непоодинокі випадки відеореєстрації актів насилля на мобільні телефони та розміщення інформації в Інтернеті, глузування з однолітків та вчителів. Стає все важчим визначити агресивнішу стать, оскільки дівчата іноді виявляють більше агресії, ніж хлопці. Цікаво, що структура булінгу останнім часом все більше трансформується в бік переважання маніпулятивної поведінки і суто психологічного насильства над насильством фізичним, хоча це не слід сприймати як покращення ситуації з фізичної агресією. Психологічна форма булінгу виразніше, ніж інші його форми, залежить від культурного опосередкування емоційних проявів, прийнятих патернів спілкування в сім'ї і ставлення до дітей. Слід вказати, що психологічне насильство, на наш погляд, виступає підґрунтям будь-якого іншого виду насильства. Взагалі, до психологічного насильства рідко ставляться як до насильства, його вплив на життя дитини часто недооцінюють, воно рідко розглядається як підстава для втручання. Поширеність цієї форми насильства важко виміряти в конкретних показниках в зв'язку з проблемністю його виявлення та недостатньою формалізованістю [6].

Вплив навчального середовища вважається дуже значущим у створенні умов для здійснення чи припинення булінгу в закладах освіти. Ставлення адміністрації школи, вчителів, класних керівників до міжособистісних стосунків показує їхнє прийняття чи неприйняття певних моделей поведінки дітей. Деякі вчителі не помічають булінг, а тому кривдник не отримує відповідного покарання за свої дії, що провокує його до продовження насильства. Відсутність супервізії та нагляду в місцях підвищеної небезпеки в межах території закладу освіти «розв'язує» руки кривднику [1]. Через відсутність певних покарань та санкцій за булінг у дітей відбувається злам внутрішнього контролю, пригнічуються відчуття провини, перебільшуються негативні характеристики жертви та позитивні – кривдника. Це приводить до таких змін світосприйняття, які підсилюють стереотипи, що все можливо вирішити силою.

В. О. Стремецька, Г. О. Алексеєнко, досліджуючи булінг у підліткових колективах, акцентували увагу на тому, що він притаманний добре

організованим колективам і визначається багаторазовою повторюваністю актів фізичного, або психологічного насилля одними учнями відносно інших [5].

В. О. Кулешова та Л. В. Міхеева вказують, що не кожне насильство слід вважати булінгом: тривалість і ступінь прояву проблеми залежить від реакції жертви на агресію булера [3]. І. С. Литвиненко, досліджуючи різноманітність рольової структури булінгу, пояснювала її довготривалий латентний характер, що робить булінг часто прихованим для суспільства, чим підсилює його потенційну соціально-психологічну загрозу [4].

Прийнято вважати, що сутички з однолітками влаштовують переважно старші підлітки з неврівноваженою психікою та гормональним вибухом. Однак молодші підлітки від них не відстають. Підлітки у віці з 11-13 років у 9 разів частіше, ніж підлітки з 14-15 років конфліктують між собою. Звичайно, агресія у більшості підлітків є певною віковою нормою. А це означає, що агресивну поведінку та прагнення заподіяти шкоду іншій людині, демонструє більшість представників цієї вікової групи. Проте певна частка підлітків проявляє занадто високий рівень агресивності, а це вже не можна вважати віковою нормою. Саме поведінка таких підлітків й представляє особливий інтерес для дослідників. Психологічні особливості підліткового віку, на думку різних авторів, розглядаються як кризові та пов'язані з перебудовою трьох основних сфер людини: тілесного, психологічного та соціального. Водночас підлітки підвищено збудливі, їхня поведінка нестійка, імпульсивна, дії часто нестримні, безконтрольні, неадекватні стимулам. Вони стикаються з численними психологічними проблемами: стають незалежними від батьків, вчать правильно будувати взаємини з однолітками, виробляють для себе комплекс моральних та етичних принципів, розвиваються інтелектуально, набувають почуття індивідуальної та колективної відповідальності [2].

Література

1. Аквінський Тома Коментарі до Арістотелевої «Політики» / Тома Аквінський; пер. з латини під наук. ред. О. Кислюк; авт. передм. В. Котусенко. – 2-е вид. – К.: Основи, 2003. – 796 с.
2. Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки підлітків : навч.-метод. Посібник. – К., 2016. Ч. 1. Теоретична частина. у 2-х ч. 2-ге вид. – 188 с.
3. Ворник Б.М., Голоцван О.А., Коломієць В.П., Талаєв К.О. Модуль «Прояви турботу та обачливості»: навчально-методичний посібник. – К.: Навчальна книга, 2002. – 152 с.
4. Впровадження пілотної моделі структурної профілактики насильства щодо дітей: узагальнення досвіду проекту: інформаційно-методичні матеріали / Н.В. Зимівець, Ю.М. Малієнко, Т.П. Цюман / за заг. ред. І.Д. Звереві . – К., 2009. – 64 с.
5. Дубровська Є., Ясеновська М., Алексеєнко М. Насильство в школі: аналіз проблеми та допомога, якої потребують діти та вчителі у її розв'язанні. – Київ, 2009. – 34 с.
6. Кіричевська Е.В. Насильство в освітньому середовищі: діагностика, аналіз, стратегії подолання. /Особистість в єдиному освітньому просторі: матеріали конф. «Філософія образования личности», 26-27 черв. 2010 р. – Запоріжжя, 2010. – С. 94-106.

ФУНКЦІЇ І СПЕЦИФІКА ПЕРЕДШЛЮБНОГО ПЕРІОДУ В ЖИТТЄВОМУ ЦИКЛІ СІМ'Ї

У вітчизняній психологічній літературі проблема дошлюбного періоду в життєвому циклі сім'ї та виборі супутника життя недостатньо вивчена та описана. Серед найбільш відомих теорій можна назвати теоретичну модель співвідношення процесів міжособистісного сприйняття й динаміки дошлюбних відносин М. Абалакіної. На поетапний розвиток стосунків між чоловіком та жінкою вказувала також Т. Б. Василець. Відомим дослідником шлюбно-сімейних відносин є Л. Бурлачук, Л. Коростильова, Л. Шнейдер, А. Добрович, О. Кляпець. Трансформацію соціально-моральних установок молоді стосовно шлюбу та дошлюбних інтимних стосунків вивчав С. І. Голод. Процес вибору шлюбного партнера досліджували М. М. Обозов й А. М. Обозова; висвітлення різноманітних типів функціонування подружніх відносин – Г. П. Андрух, В. В. Кришталь.

У формуванні подружньої пари розрізняють два періоди: дошлюбний (до прийняття парою рішення про вступ у шлюб) і передшлюбний (до укладення шлюбного союзу).

Будь-які передшлюбні відносини починаються з вибору партнера. Ця проблема різними авторами розглядається по-різному. Психологи протягом багатьох років намагалися розібратися, яким чином люди вибирають шлюбного партнера, проте єдиним збірним узагальненням може стати визнання того, що цей процес набагато складніше, ніж здається на перший погляд.

Найбільш поширеними на сьогодні зарубіжними теоріями вибору партнера є декілька, а саме:

- *Психоаналітичної теорії З. Фрейда* про потяг, який діти відчують до батьків протилежної статі.

- *Теорія комплементарних (додаткових) потреб Р. Уінча* ґрунтується на старому як світ принципі, що стверджує, що протилежності притягуються.

- *Інструментальна теорія підбору подружжя, розроблена Р. Сентерсом*, також приділяє першочергову увагу задоволенню потреб, але при цьому стверджує, що одні потреби важливіше, ніж інші, деякі з них є більш притаманними чоловікам, ніж жінкам, і навпаки.

- *Теорія «фільтрів» А. Керкгоффа і К. Девіса*, ідея якої полягає в існуванні декількох стадій в процесі вибору шлюбного партнера.

- *«Кругова теорія любові» А. Рейса* пояснює механізм вибору шлюбного партнера через реалізацію чотирьох послідовних, взаємопов'язаних процесів [3].

Німецький вчений Р. Зідлер також вважає, що у більшості людей в європейських промислово розвинених країнах наміру вступити в шлюб

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>